لینین و ئەدەب و هونەر (نامەکانی لینین)

لە ووتاری (دەست پێکردنی خۆپیشاندان)

وەرگێرانی /مەحموود محەمەد عوسمان

پێش دوو هەفتە لە گۆرەپانی کازانسکایا (1) لە بتروسبرگ یادی 25 سالەی یەکەم خۆپیشاندانێکی کۆمەلایەتی شورشگێرانەمان کردەوە کە لە رووسیا دەستی پێکرد لە 6 شەشی کانونی یەکەم (دیسەمبەر) 1876 . وە ئاماژەمان بەوە کرد کە بزووتنەوەی خۆپیشاندان لە سەرەتای ئەمسالدا بەشێوەیەکی مەزن لەسەرهەلدانداية ا. وە وتمان ئەبێ خۆپیشاندەران دروشمێکی سیاسی دیاریکراوتر لە دروشمی (زەوی و ئازادی) (1876) بەرزبکەنەوە . وە داواکارییەکی فراوانتر لە (نەهێشتنی یاساکانی کاتی سالی(1901) . ئەبێ ئەم دروشمە ئازادی سیاسی بێ . وە داواکاریەکەیش ئەبێ بانگێشەکردنی نوێنەرانی خەلک بێ .

وە ئیستە ئەبینین کە خۆپیشاندانەکان نوێ ئەکرێتەوە بۆ چەند هۆیەکی جیاواز . لە شارەکانی نیجی و مۆسکۆ و خارکۆف . خرۆشان لەهەموو شوێنێ پەرە ئەسێنێ . وە رێکخستنی لە یەک رەوتدا ئەبێتە کارێکی پێویست دژ بە دەسەلاتی داپلۆسێنەر کە زولم و چەوساندنەوە و ستەم بلاو ئەکاتەوە لە هەموو شوێنێ .

وە لە شاری نیجیتی لە 7 تەشرینی یەکەم (ئوکتۆبەر) بە بۆنەی بەرێخستنی مەکسیم گۆرگی خۆپیشاندانێکی بجووک بەرێخرا . بەلام سەرکەوتوو بوو . دەسەلاتی داپلوسێنەر وەک قسەکەری خۆپیشاندانەکە ووتی : نووسەرێک کە لەسەر ئاستی ئۆروپا بەناوبانگە ، بەبێ دادگای لە شوێنی لە دایکبوونی دوور ئەخرێتەوە ، وە نووسەرێکە کە چەکی تەنها ووشەی ئازاد بووە . وە قسەکەرەکە بەردەوام بوو وە ووتی : بەناو هەر رووسیەک کە زەرەیەک هەول ئەدات کە بەرەو ئازادی و رووناکی ئەروات : جەلادەکان تاوانبارمان ئەکەن بەوەی کە کارتێکردنی بەدی (خراپ) لەسەرمان هەبوو ، ئێمە ئاشکرای ئەکەین کە کارتێکردنەکەی باش بوو . وە پیاوانی قەیسەر بە نهێنی خراپەمان لەگەل ئەکەن ، وە ئێمە بە رۆژی روناک کارە خراپەکانیان ئاشکرا ئەکەین . لای ئێمە لە کرێکارانێک ئەدرێ کە بەرگری لەمافەکانیان ئەکەن بۆ دونیایکی باشتر . وە قوتابیانێک بەر لێدان ئەکەون کە نارەزاری دەر ئەبرن دژ بە ستەم .لای ئێمە هەموو ووشەیەکی شەریف ئەخرێتە ژێر پێوە ! خۆپیشاندانەکە تەواو بوو وەکرێکارانیش بەشداریان تێداکرد , خۆپیشاندانەکە بە بانگەوازێکی شکۆدار لەلایەن یەکێ لە قووتابیانەوە کۆتای هات کە ووتی !

(زولم ئەروخێ وە گەلیش بەتوانا و بە ئازادی و بەهێز خرۆشان ئەکات)

وە سەدان قووتابی چاوەرێ گۆرگیان ئەکرد لە ویستگەی مۆسکۆ .بەلام پۆلیسە ترسنۆکەکان لەرێگە بەریان لە فارگۆنەکە گرد وە قەدەغەیان لێکرد کە بێتە ناو مۆسکۆوە . (هەرچەندە پسولەی لێبوردنی تایبەتی پێدرابوو)وە زۆریان لێکرد کە رێگەی شاری کورسک بگرێتە بەر . وەبەم شێوەیە ئەم خۆپیشاندانە کە بۆ دوورخستنەوەی گۆرگی رێکخرابوو سەرنەکەوت . بەلام لە 18 هەمان مانگ خۆپیشاندانێکی بجووک بەرێخرا بەرامبەر مالی جەنەرالی حاکمی مۆسکۆ بۆ نەهێشتنی ئێوارە یادکردنەوەیەک بە بۆنەی ئا دۆبرالۆف کە لە 17 تەشرینی یەکەم (ئوکتۆبەر) 40 سال بەسەر مردنیا تێئەپەرێ ,هەرچەندە پێشتر ئامادەنەکرابوو، وەرێکخرابوو لەلایەن قوتابیان و(کەسانی نەناسراو) (کە وەزیرەکانمان ناویان لێ ئەنێن بەزۆری) وە هاواری نارەزایەتی رووبەرووی نوێنەری دەسەلاتی سەرکورتکەر لە مۆسکۆ بەرزبووەوە لە لایەن خەلکێک کە ئا دوبرالوف یان لا خۆشەویست بوو ، وە هەروەها بۆ روسیای خوێنەوار و بەهۆش . نووسەرێک کەزۆر بەتووندی رقی لە زولم ئەبووەوە , نووسەرێک کە بە شەوقەوە چاوەرێ راپەرینی گەلی ئەکرد دژ بە (تورکە ناوخۆییەکان) دژ بەرژێمی داپلوسێنەر(2)

لە 20 /12 /1901 چاپکراوە

بەرگی 5 لاپەرە 369_370

تێبینییەکان : من بە باشم زانی هەر تێبینییە لە ژێر نامەکە یان ووتارەکە بنووسم بۆ ئەوەی خوێنەر بە ئاسانی بیانخوێنێتەوە (وەرگێر)

1-: کرێکاران و قوتابیان لە 1876/12/18 خۆپیشاندانێکیان سازکرد بۆ نارەزایی دەربرین دژ بە دەسەلاتی رەهای داپلۆسێنەر . بلیخانۆف قسەو باسێکی شۆرشگێرانەی پێشکەش بە خۆپێشاندەران کرد . پۆلیس خۆپێشاندانەکەی دامرکانەوە وە بەشداربووان دەستگیرکران . هەندێکیان دوور خرانەوە وە هەندێکیان دەستگیرکران وە کاری پرۆڤێنەریان بەسەریان سەپاند .

2-:لینین لێرە ووشەکانی دۆبرالۆبۆف ئەهێنێتەوە لە ووتارەکەیدا ((کەی رۆژی راستەقینە دەرئەکەوێ))

****

لە نامەیکیدا بۆ م .ئا . ئۆلیانۆڤا

1902 / 6 / 7

کتێبەکانی گۆرگی و سکیتالیتسم وەرگرد ، بە گرنگییەکی مەزنەوە خۆیندیانمەوە ، خۆێندیانمەوە وە دام بەکەسانی تریش بۆ ئەوەی بیخۆێننەوە ،

لەندەن

بەرگی 55 لا , 223

****

لە نامەیکدا بۆ ئا.ئا.بۆغدانۆف

لە لینینەوە بۆ سیسۆیکا

1905 / 1 / 10

ئەی برادەری ئەزیزم ! لەکۆتایدا توانیمان (فبیریود) دەربکەین . وە ئەمەوێ بە درێژی لەگەلتدا قسەی لەسەر بکەم .... لە مانگەکانی یەکەم یارمەتی زۆر پێویستە ، ئەگەر بەشێوەیەکی رێک دەرنەچێ ئەوا هەلوێستی زۆرینە بەر گورزێکی زۆر ئەکەون ، لەوانەیە کوشندە بێت . ئەمە لە بیر نەکەی ، بەلای کەمەوە شتێکی باش (بەتایبەتی لە گۆرگی) بکەرەوە ماوە نە ماوەیەک

جنێڤ

بەرگی 47 ، لا 5_6

****

لەووتاری ((پێش رەشەبا))

باری دەروونی (نفسی) ، وەک هەموو بەلگەکان کە ئاماژەی بۆ ئەکەن لە بەرزبووندایە . وە تەقینەوەکە ئەبێ ، لەوانەیە نزیکبێت . وە لەسێدارەدانی کرۆنشتاد و سفییابۆرک وە تۆقاندنی جوتیاران ، وە راونانی ((کۆمەلەی کار))_ ئەندامانی دۆما _ بەهیچ نەگەیشت جگە لە کینەو وناشتنی سووربوون و خۆئامادەکردنێکی توند وتۆل لەدەروونی خەلگدا بۆ جەنگ . بوێرییەکی زۆرتر هاوریان ، وە باوەربوونێکی بەهێزمان ئەوێ بە چینە شۆرشگێرەکان کە تاقیکردنەوە نوێکان دەولەمەندی کردوون ، وە بۆ پرۆلیتاریا کە پێشەرەویانە ، وە بەرەو زۆرتر لە دەستپێشخەرییە زاتیە سەربەخۆییەکان ! هەموو بەلگەکان ئەوە نیشان ئەدەن کە ئێمە لەگەل خەباتێکی توندو بێوێنە وەستاوین . وەلە سەر هەموو هێزەکان ئەوەیە کە دابمەرزێن بۆ ئەوەی ئەو خەباتە ببێتە خەباتێکی یەکگرتوو و لەکاتێکی دیاریکراودا ، توند وتۆل و پر لە پالەوانێتی جەماوەری ، ئەم پالەوانێتییە کە مۆری هەموو قۆناخەکانی مەزنی شۆرشی ئوکتۆبەری مەزنی بەخووە بینی . با لیبرالەکان بەترسەوە سەیر ئەو شەرە چاوەروانە بکەن وە تەنها بۆ هەرەشە لەرژێم ، وە با ئەم کۆمەلە بێڤەرانە بە روانگەی تەسکیان هەموو هێزی ((عەقل و دل))یان بەکار بهێنن بۆ چاوەروانی هەلبژاردنی نوێ ، وە پرۆلیتاریا ئامادەیە بۆ شەر وە چالاکانە و یەکریز هەنگاو ئەنێ بۆ رووبەرووبوونەوە لەگەل رەشەبا ، وە هەلمەت ئەبا بۆ ناو جەرگەی شەرەکە . بەسمانە کە کادیتە ترسۆنەکەکان زالن ، ئەم ((بەتریق)) ە گێلانە کە لەشی ئەستووریان لەناو تاوێرەکاندا ئەشارنەوە ((با رەشەبا بەهێزێکی گەورەترەوە هەلبکات)) (3)

له 21 ئاب / 1906 چاپکراوه
بەرگی 13 لا 337 _ 338
3:-لینین پارچەیەک لە ((هەرەشەی رەشەبا)) ی گۆرگی

****

بۆ ئا.م.گۆرگی

چوارشەممە 14 / 8/ 1907

ئەزیزم !ئالکسی مکسیموفتش

ئەمرۆ لەگەل میشکوفسکی گەشتینە ئێره ، وە سبەینێ ئەروین بۆ شتوتگارد . زۆر زۆر گرنگه تۆش لێره بیت، ئیتر ناوی خۆت ئەنووسی لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوه به شێوەیەکی رەسمی لەوێ وەک ((ئەندامێکی راوێژکار)) . ئەمه هۆی یەکەمه ، وه هۆی دووەم ئەوەیه که کارێکی باشه که یەک ببینین ، ئەگەر نا ئیتر بەمزووانه یەک نابینین ، وه سێیەم ئەوەیه که مەسەلەکه تەنها سەفەرێکی 24 کاتژمێرییه ، وه لەهەفتەیەک زیاتر نییه ((ئەمەش لەندەن نییه)) ، وه کاتیش قەت درەنگ نابێ ئەگەر یەکشەم یان دووشەم سەفەر بکەی .

به کوورتی ، هەموو پێشوازیت لێئەکەن . وه هەموو شتێ ئاسانکراوه بۆت : تکات لێئەکەم وەره ئەگەر ساغ وسەلامەتی . ماوه مەده که کاری سۆسیالیسته نیودەولەتییکانت له دەست دەربچێ . ئەمه شتێکیتره نەک ناسینێکی ساده یان قسەیەکی گوزەری لەسەر کرابێ . ((کۆنگرەی داهاتوو دوای 3 سال ئەبەسرێ))* وەهەروەها ئێمه ناتوانین به نامه گورینەوه له مەسەله ووردەکان تێبگەین ، ئەگەر یەک نەبینین . به کورتی وەره وه هەر دێت .

تادیدار

سلاو بێپایانم بۆ ماریا فیدۆرینا (4)

لینینەکەت

* _ ئەمه له چاپه ئەرەبییەکه نییه . بەلام له هۆلەندییەکه هەیه

4:-ئەندامی پارتی پەلشەفیکه له سالی 1904 وه ئەکتەرێکی شانۆیه وه ژنی گۆرگیه .

****

بۆ ئا.م.گۆرگی

جنێڤ 9 / 1 / 1908

ئەزیزەکەم ئا . م

لەگەل ژنەکەمدا پێش چەند رۆژێک گەشتینە ئێره . که له رێگه بووین تووشی هەلامەت هاتین . بەگوێرەی توانا ئێمه لێره کارەکانمان رێکئەخەین ، لەبەر ئەوه هەموو شتێ خراپه ، چونکه ئێمه هەتا ئێستا ئەمانەوێ به شێوەیەکی کاتی بمێنینەوه . زۆر دلخۆش بووم به نامەکەت ، له راستیدا زۆر گرنگه بێت بۆ کابری . ئەبێ کاتێکی گونجاو بقۆزمەوه بۆ ئەوەی بێم بۆ لات . بەلام بەداخەوه ئێستا گونجاو نییه . هاتنمان بۆ ئێره بۆ ئەوەیه که رۆژنامەیەک دەر بکەین ، مانای ئەوەیه که رۆژنامەی پرۆلیتاریا له فنلنداوه بگوێزینەوه بۆ ئێره . وه هەتا ئێستا بریاری کۆتایمان نەداوه جنێڤ هەلئەبژێرین یان شارێکی تر . بەهەرحال ئەبێ پەلەی لێبکەین . وه پەژارەی دەرچوونی رۆژنامەیەک زۆره . چەند ئارەزوومانه که لەهاوین یان له بهار بێن بۆلات ئەگەر کارەکان رێچکەی خۆیانگرد . وه چاکترین کات کەیه لاتان له کابری ؟ تەندروستیت چۆنه _ چۆن هەست بەخۆت

ئەکەی ؟ ئەتوانی کار بە باشی بکەی ؟ ئەوکاتەی بە بەرلیندا رەتبووم بیستم کە خۆت و لوناتشارسکی گەرانێکی باشتان کردووە لە ئیتالیاو رۆما(5) بەتایبەتی ، ئایا تۆ رازیت لە ئیتالیا ؟ ئایا زۆر رووسی ئەبینی ؟

لەوباوەرەدام باشتروایە بێم بۆ لات لە کاتێکدا کە کاری گەورەت نەبێ بۆ ئەوەی بتوانین گەرانێکی بێهودە بکەین و قسەبکەین . ئایا کیتابەکەمت(6) بەدەست گەشت ؟ ((بەشی یەکەم لە کۆمەلێ ووتار کە لەماوەی 12 سالدا نووسیبووم)) رامسپاردوبوو کە لە بترسبرگەوە بۆت بنێرن .

سلاوێکی گەورە بۆ م فیودوروفنا . تادیدار

لینین

بەرگی 47 ، لا 119 _12

5:-گۆرگی لە ئوکتۆبەری سالی 1907 هەتا نۆڤەمبەری هەمان سال گەشتێکی بە ئیتالیا کرد (رۆما و فلۆرەنسا) وە لە فلۆرەنسا گۆرگی لۆناتشارسکی ناسی .

6:-مەبەستی لینین بەشی یەکەمە لە نووسینەکانییەتی کە لە سالی 1907 بەچاپ گەیشت بەناونیشانی ((لەماوەی 12 سالدا))

****

لە نامەیەک بۆ ئا . ف . لوناتشارسکی

13 _1 _1908

پێیان راگەیاندم کە لەگەل گۆرگی گەرانێکی خۆشتان کردووە ؟

بۆم بنووسە خەریکی چیت . ئێمە بەدلنیاییەوە پشتت پێئەبەسین بۆ یارمەتیدانمان لە ((پرۆلیتاریا)) وە لەنووسینی راپۆرتەکانیش . ئایا وانییە ؟

گۆرگی لە کوێیە ؟ لە کابری ((فیلابلیزوف)) بۆم نووسی . ئایا نامەکەم پێئەگات ؟

جنێف

بەرگی 47 لا 121

****

لە نامەیەک بۆ گۆرگی

جنێف 2_8_1908

......وە مەسەلەی دووەم هرسێکمان گەشتینە ئێرە ((بوغدانۆف و من و یەکێکی تری خەبیر(7))) نێردراوین لە رووسیاوە بۆ دەرکردنی (پرۆلیتاریا) . هەموو کارەکانمان رێکخست . وە راگەیاندنێک بلاو ئەکەینەوە کە لەچەند رۆژێکی تر بەچاپی ئەگەیەنین . وە تۆمان دانا وەک یارمەتیدەرێ . چەند ووشەیەکمان بۆ بنووسە ئاگادارمان بکەیتەوە کە لە تواناتدا هەیە شتێک ئامادە بکەی بۆ ژمارە یەکەمەکان ((تێبینیەکان لەسەر وردە برجوازی)) (8) کە لە (نۆڤایاجیزن) چاپکرا ، یان چەند بەشێک لەو چیرۆکەی کە خەریکی ئەینوسیت . (9) هەتا ..... .

دەستت بەتوندی ئەگوشم . سلاوێکی رێزدار بۆ م . ف .

لینین

بەرگی 47 لا 129 _131

7:- مەبەستی ئی .ف . دۆبرۆفنسکییە .

8:-گۆرگی تێبینییەکانی لە سەر ووردە بورجوازی نووسی وە لە ((نۆڤایا جیزن)) (ژیانی نوێ) کە لە دیسەمبەر و جەنیوەری سالی 1905 دەرچوو . نۆڤایا جیزن رۆژنامەیکی بەلشەفیکی کە یاسا رەزامەندی لەسەر داوە
9:- چیرۆکی ((درکاندنەکان)) کە لینین جارێ چاوی پیانەخشاندووە ، وەک لە نامە گۆرینەکاندا دیارە .

****

هیوادارم هەرکەسێ کە تێبینی هەیە بە سوپاسەوە پێشوازی لێ ئەکەم . وە ئەمە بەشێکە لە پرۆژەی ناساندنی نامەکانی لینین بەتایبەتی لەم بەشەدا کە زۆرتر ئەو نامانەو ووتارانە وەر ئەگێرم وە یاخود ئامادەیان ئەکەم کە لە سەر هونەر و ئەدەب و کەلتوور و رۆشنبیری نووسیەتی یان بەنامە تێبینی نووسیوە .